



Fecr Yayınları: 468

KUR'AN KISSALARINA ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR
-Menâr Tefsiri Örneğinde-

Dr. Hanefi ŞOLA

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ekim 2021

ISBN: 978-625-8005-12-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'AN KISSALARINA
ÇAĞDAŞ
YAKLAŞIMLAR
-Menâr Tefsiri Örneğinde-

Dr. Hanefi ŞOLA

Ankara 2021

Dr. Hanefi ŞOLA

1980 yılında Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Alaaddin köyünde dünyaya geldi. İlkokulu Adana'da, ortaokul ile liseyi Şanlıurfa'da tamamladı. Bu süre zarfında klasik medrese usulü derslerine de devam etti. Liseden sonra uzun bir süre çeşitli sektörlerde çalıştıktan sonra 2012 yılında İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2013 yılında da Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Yüksek Lisansını Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde *Tefsirü'l-Menâr Örneğinde Kur'an Kıssalarına Yeni Yaklaşımlar* adlı çalışmasıyla 2015'de tamamladı. 2020 yılında da *İmâm Mâtürîdî'nin Din-Şeriat İlişkisi Bağlamında Toplumsal Düzen ve Hukukla İlgili Ayetlere Yaklaşımı* adlı çalışmasıyla da doktora öğrenimini tamamladı. Halen Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	11
1. Muhammed Abduh'un Hayatı ve Eserleri	14
1.1. Hayatı ve Kişiliği	14
1.2. Eserleri	23
2. Muhammed Reşid Rızâ'nın Hayatı ve Eserleri	31
2.1. Hayatı ve Kişiliği	31
2.2. Eserleri	35
3. Tefsiru'l-Menâr'ın Genel Özellikleri	42
3.1. Akli (Rasyonel) Yorumun Ön Planda Olması	43
3.2. Kur'an'ın Hidâyet Yönüne Ağırlık Verilmesi	46
3.3. Taklitten Sakındırması	47
3.4. İsrâiliyâta Karşı Mesafeli Olması	49
3.5. Bid'at ve Hurafelerden Sakındırması	51
3.6. Süre ve Konu Bütünlüğünün Gözetilmesi	53
3.7. Anlam ve Hükümlerin Genelliğinin Gözetilmesi	54

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇAĞDAŞ DÖNEMDE KUR'AN KISSALARI

1. Kıssalarla İlgili Temel Kavramlar	57
1.1. Kıssa Kavramı	57
1.2. Nebe'	58
1.3. Hadîs	59
1.4. Haber	61
1.5. Mesel	61
1.6. Usture/Mitoloji	63
1.7. Mucize	64
2. Çağdaş Dönemde Kur'an Kıssalarına Yaklaşımlar	65

İKİNCİ BÖLÜM

MENÂR TEFSİRİNDE KISSALAR

1. Kıssa-Tarih İlişkisi ve Mucize -----	83
2. Hz. Âdem Kıssası -----	86
2.1. Klasik Tefsir Literatüründe Hz. Âdem Kıssası -----	86
2.2. Âdem -----	90
2.3. Havvâ'nın Yaratılışı -----	94
2.4. Melek ve Şeytân (İblis)'in Mâhiyeti -----	96
2.4.1. Melek -----	96
2.4.2. İblis (Şeytan)-----	100
2.5. Kıssada Geçen Cennet ve Düşüş (Hubût) -----	103
2.6. Âdem Kıssasının Temsili Anlatımı ve Beşerin Fıtrî Merhaleleri -----	106
3. Hâbil ile Kâbil Kıssası -----	113
4. Hz. Nûh Kıssası -----	117
4.1. Klasik Tefsir ve Kısas-ı Enbiya Literatüründe Hz. Nûh ve Tu- fanı Kıssası -----	118
4.2. Hz. Nûh'un Yaşı -----	120
4.3. Tufân Hadisesi -----	121
5. Hz. Sâlih Kıssası -----	123
5.1. Allah'a Atfedilen Devenin Mucizevi Yönü ve Öldürülmesi -----	124
5.2. Allah'a İzâfe Edilen Dişi Devenin Mahiyeti -----	126
6. Hz. İbrâhîm Kıssası -----	128
6.1. Hz. İbrâhîm ve Dört Kuş Meseli -----	129
7. Hz. Yûsuf Kıssası -----	133
7.1. Yûsuf Süresindeki هَمَّتْ بِهَا/Hemmet bihi ve هَمَّتْ بِهَا/Hemme bihâ İfadeleri -----	135
8. Hz. Mûsâ ve İsrâiloğulları Kıssası -----	142
8.1. Yıldırım Çarparak Ölen İsrâiloğulları'nın Tekrar Dirilmeleri -----	143
8.2. Taştan Su Fışkırması -----	144
8.3. Tûr-i Sinâ'nın İsrâiloğulları'nın Üzerine Kaldırılması -----	146

8.4. Cumartesi Yasağına Uymayanların Maymuna Döndürülmesi	149
8.5. Bakara/İnek Kıssası	152
9. Harabe Olmuş Şehre Uğrayan Kişinin Kıssası	157
10. Ölüm Korkusundan Yurtlarını Terk Eden Binlerin Yeniden Dirilme Kıssası	161
11. Tâlût ile Câlût Kıssası	166
11.1. Tâlût ile Câlût Kıssasındaki Sosyal Yasalar	181
12. Hz. Süleyman, Sihir ve Hârut ile Mârut	187
12.1. Hz. Süleyman ve Sihir	187
12.2. Hârût ile Mârût	192
13. Hz. Meryem Kıssası	194
13.1. Hz. Meryem'e Allah Tarafından Verilen Rızkın Mahiyeti	195
13.2. Hz. Meryem'in Hz. İsa'ya Gebe Kalması	198
14. Hz. İsa Kıssası	201
14.1. Hz. İsa'nın Mesih Oluşu	202
14.2. Allah'tan Bir Ruh Olması ve Kutsal Ruh ile Desteklenmesi	204
14.3. Hz. İsa'nın Çamurdan Yaptığı Kuşu Canlandırması, Kör ve Cüzzamlıları İyileştirmesi ve Ölülerini Diriltmesi	207
14.4. Gökten Sofra İndirilmesi	210
14.5. Ölümü, Ref'i (Yükseltişi) ve Nüzülü (İnişi)	215
15. Fil Sahipleri Kıssası	222
SONUÇ	229
BİBLİYOGRAFYA	233

ÖN SÖZ

XIX. ve XX. yüzyılda Müslümanlar Batı karşısında çok yönlü bir gerileme yaşamış ve bu durum İslâm düşüncesinde bazı kırılmaların yaşanmasına neden olmuştur. Nitekim bu yüzyılda Müslümanlar gerek Mısır'da gerekse diğer İslâm coğrafyalarında Batı medeniyetinin inşa ettiği teknolojik, askeri ve siyasi üstünlük karşısında derin bir yenilmişlik psikozuna girmiş, buna bağlı olarak da epistemolojik anlayışlarında Batı'daki hâkim epistemolojiye koşut bir değişim yaşanmıştır. Bu bağlamda Kur'an başta olmak üzere dinî metinlerin önemli kısmı, bu yeni epistemolojik anlayış çerçevesinde anlaşılmış ve yorumlanmıştır. Buna göre yapılan yorumlardan vücûda gelen düşünceler, literatüre *çağdaş İslâm düşüncesi* olarak geçmiştir. Bu düşüncenin teşekkülü ve gelişiminde özellikle Mısır'da Cemâleddin Afganî (ö. 1897) ile Muhammed Abduh (ö. 1905), Hint alt kıtasında ise Seyyid Ahmed Han (ö. 1898) ile Muhammed İkbâl'in (ö. 1938) büyük katkıları olmuştur.

Bu bağlamda Çağdaş İslam düşüncesinde Kur'an'da önemli bir yekünü oluşturan Kur'an kıssaları hakkında da farklı yaklaşımlar söz konusu olmuştur. Burada Mısır'da Kur'an kıssalarıyla ilgili Muhammed Ahmed Halefullah tarafından yapılan çalışmanın dikkat çekici olduğunu söylemek gerekir. Bu çalışmasında Kur'an kıssalarını ele alan Halefullah kıssaların arasında tarihi gerçekliği olmayan, edebî, sembolik ve mitolojik kıssaların var olduğunu ileri sürmüştür. Bu düşüncenin oluşmasında *Tefsîrû'l-Menâr* müelliflerinden Muhammed Abduh'un da önemli katkılarının bulunduğu söz etmiştir. Halefullah'ın bu değerlendirmesine istinaden *Tefsîrû'l-Menâr* olarak bilinen *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-Hakim* adlı eserden hareketle

çağdaş İslâm düşüncesinin Mısır'daki ayağını temsil eden Muhammed Abduh ve onun talebesi M. Reşid Rızâ'nın (ö.1935) Kur'an kıssalarına yönelik yorum ve yaklaşımları üzerinde durulmuş ve bunların arasında farklı veya yeni diyebileceğimiz yorum ve yaklaşımlar ele alınmıştır.

Öncelikle bu çalışmanın oluşmasında önemli katkı ve destekleri bulunan ve çalışma boyunca bilgi birikimini esirgemenen değerli hocam Doç. Dr. Sami Kılınçlı'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Yine bu çalışmanın şekillenmesinde bilgi birikimi, yönlendirmeleriyle katkı sağlayan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa Öztürk'e ve ayrıca çalışmamızı baştan sona okuyarak ona olumlu eleştirilerde bulunan Prof. Dr. Abdullah Özbolat ile Doç. Dr. Hadiye Ünsal'a da teşekkür ederim. Yine son okumalarından dolayı adlarını anmaktan kendimi alamayacağım sevgili dostlarım Arş. Gör. Abdulcabbar Adıgüzel ve Hüseyin Ergüner'e de teşekkür etmeyi borç bilirim. Son olarak bu çalışmanın vücuda gelme sürecinde vakitlerinden çaldığım eşim ve çocuklarıma da şükranlarımı sunarım.

Hanefi ŞOLA
Aksaray/2021